

УДК 336.71

А.В. ДРЮК

ДІАГНОСТИКА КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ

Обґрунтовано необхідність діагностики кредитної діяльності банків України. Визначено критерії та систему показників здійснення аналізу кредитної діяльності банків. Проведено дослідження кредитної діяльності банків України за окремими ключовими показниками та надано пропозиції щодо підвищення її ефективності.

Ключові слова: кредитна діяльність, кредитний ризик, ефективність кредитної діяльності

Обоснована необходимость диагностики кредитной деятельности банков Украины. Определены критерии и система показателей осуществления анализа кредитной деятельности банков. Проведено исследование кредитной деятельности банков Украины по отдельным ключевым показателям и даны предложения по повышению её эффективности.

Ключевые слова: кредитная деятельность, кредитный риск, эффективность кредитной деятельности

The necessity of diagnostics of credit activity of banks of Ukraine is substantiated. The criteria and the system of indicators for carrying out the analysis of banks' lending activity are determined. The research of credit activity of banks of Ukraine was conducted on selected key indicators and proposals were made to increase its efficiency.

Keywords: credit activity, credit risk, efficiency

Вступ. Після тривалої фінансової кризи в Україні виникає необхідність досягнення стійкого економічного зростання. Однією з умов розвитку економіки є нормальне функціонування банківського сектору країни, стресостійкість якого була порушена під час світової фінансової кризи. Це проявилось у різкому зростанні частки недіючих кредитів у кредитному портфелі банків України, що призвело до збиткової банківської діяльності. У зв'язку з цим виникає потреба у проведенні діагностики кредитної діяльності банків України, виявленні причин високого рівня ризику та низькій прибутковості, в також розробці системи заходів щодо підвищення її ефективності та нормалізації процесу кредитування реального сектору економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. При проведенні діагностики кредитної діяльності найчастіше акцентується увага на її ефективності. В економічній літературі, що присвячена дослідженню ефективності кредитної діяльності банків, існують різні точки зору.

Зокрема, Малахова О.Л. та Тетюк С.В. вважають, що оцінка ефективності кредитної діяльності банку визначається дохідністю кредитного портфеля та прийнятим банком кредитним ризиком, рівень якого суттєво може збільшитись у періоди економічних криз. [1] У роботі Пурлієва Б.К. наводиться твердження, що в якості основних показників, які характеризують оцінку ефективності кредитної діяльності банку, є наступні: ефективна ставка; чистий приведений дохід; внутрішня норма прибутковості; рентабельність; термін окупності. [2] На думку, Пояркової К.І. одним з критеріїв оцінки ефективності банківського сектору є рівень забезпеченості регіону банківськими послугами. Для його оцінки використовується такий показник, як сукупний індекс забезпеченості регіону банківськими

послугами, при розрахунку якого враховується інституційна і фінансова насиченість банківськими послугами та індекс розвитку ощадної справи. [3]

Крім ефективності значна увага науковців приділяється аналізу масштабів кредитної діяльності банків. Зокрема, в наукових працях мова йде про аналіз показників кредитної глибини банківської системи та кредитної активності банків. [4,5]. Разом з тим, виникає необхідність у проведенні поглибленої діагностики кредитної діяльності банків України, що визначає актуальність даного наукового дослідження.

Викладення основного матеріалу дослідження. Огляд літературних джерел свідчить, що у процесі аналізу кредитної діяльності найчастіше розглядаються показники її масштабів, рівень кредитного ризику та прибутковості кредитної діяльності. На нашу думку, доречно зупинитися, насамперед, на дослідженні динаміки обсягів кредитних портфелів банків України, кредитів юридичним і фізичним особам в іноземній валюті, резервів на покриття кредитного ризику, недіючих кредитів, а також їх частці в кредитному портфелі; показників прибутковості кредитної діяльності.

Дослідження проводилося в часовому проміжку з 1 кварталу 2005 року до 3 кварталу 2018 року, що свідчить про репрезентативність статистичної вибірки, яка дозволила об'єктивно відобразити стан кредитної діяльності банків України.

На рис. 1 наведено динаміку кредитних вкладень банків України, а також резервів, сформованих за кредитними операціями.

Дані рис.1 свідчать, що найбільша кредитна активність спостерігається протягом 2005-2008 рр. Саме в цей період щорічні темпи зростання кредитного портфелю коливалися в межах 130-170%.

© А.В. Дрюк, 2018

Причому внаслідок зростання курсу дол. США до гривні більше ніж в три рази, темпи росту кредитного портфеля банків України в гривні мали тенденцію до росту, разом з тим – в доларовому еквіваленті – до падіння. Так, з січня 2005 року по жовтень 2018 р. обсяг номінованого в гривні кредитного портфелю банківської системи України виріс в 4,3 рази, а

доларому еквіваленті – зменшився майже в 2 рази. Така ситуація пояснюється наявністю деструктивних процесів в економіці країни, які обумовлені анексією Криму, військовими діями на Сході України та повільним проведенням реформ, різким падінням курсу національної валюти до дол. США тощо.

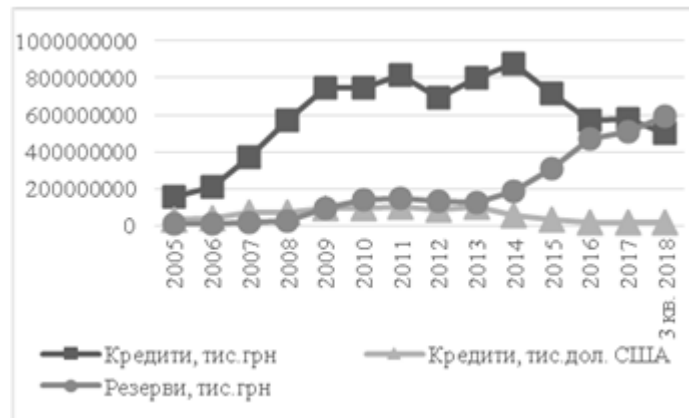

Рисунок 1 - Обсяг кредитних портфелів та сума резервів за кредитною заборгованістю банків України протягом 2005 – III кв. 2018 рр.[6]

Процес нарощення кредитного портфелю, на жаль, не супроводжувався адекватним зростанням обсягів резервів. Наприклад, за 2005-2015рр. кредитний портфель банків України збільшився в 4 рази, а резерви на покриття можливих збитків за кредитними операціями тільки в 2,25 рази. Це було обумовлено тим, що банки протягом зазначеного періоду приховували реальний обсяг недіючих кредитів, а відтак формували не в повному обсязі резерви за кредитними операціями. Однак, починаючи з 2014 р. НБУ започаткував процес стрес-тестування кредитного ризику спочатку в пілотних

банках, а потім впродовж наступних років в усіх банках України, що дозволило регулятору виявити реальну їх потребу в резервах по покриття кредитного ризику. Внаслідок цього, з січня 2016 р. по жовтень 2017 р. кредитний портфель зменшився на 25 %, а резерви за кредитними операціями збільшилися на 44%.

Значною проблемою для вітчизняної банківської системи залишається висока частка недіючих кредитів у кредитному портфелі (рис.2)

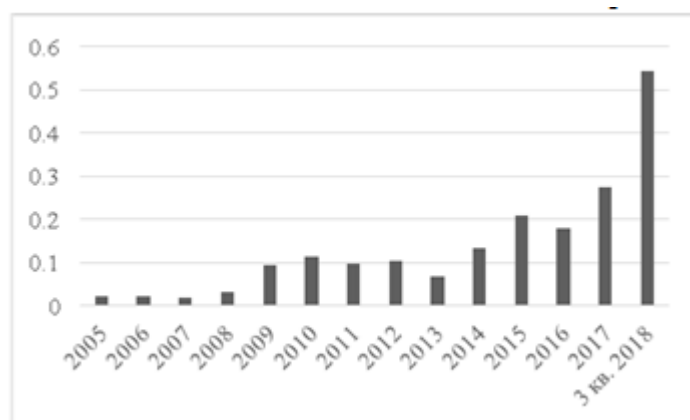

Рисунок 2 – Частка недіючих кредитів у кредитному портфелі банків України протягом 2005 – III кв. 2018 рр. [6]

Аналіз даних, наведених на рис. 2 дозволяє зробити висновок, що протягом досліджуваного періоду частка недіючих кредитів у кредитному портфелі банків України збільшилася з 2,16% в 2005 р. до 54,5% в жовтні 2018 р. Науковці стверджують, що допустимий рівень проблемних кредитів у

кредитному портфелі становить 5 %. Перевищення частки проблемних кредитів у кредитному портфелі у більш ніж 10 % свідчить про початок кризи в банківській діяльності. [7]

Ступінь кредитного ризику характеризує такий показник як відношення проблемних кредитів до

загальної суми резервів, який свідчить про ступінь покриття «недіючих» кредитів сумою резервів банку (рис.3). Дані рис.3 дозволяють стверджувати, що за 2005-III кв. 2018 рр. співвідношення між «недіючими» кредитами та резервами змінилося з

0,47 до 1,00, що свідчить про позитивну динаміку, адже резерви повністю покривають обсяг недіючих кредитів.

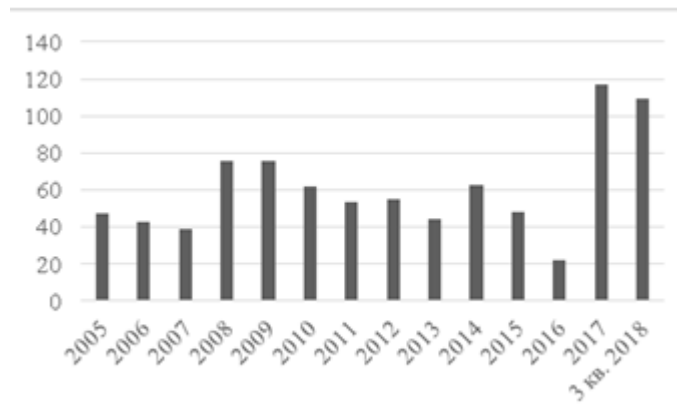

Рисунок 3 – Частка недіючих кредитів у загальній сумі резервів на покриття втрат за кредитним ризиком банків України протягом 2005 – III кв. 2018 рр. [6]

Дані рис.3 дозволяють стверджувати, що за 2005-III кв. 2018 рр. співвідношення між «недіючими» кредитами та резервами змінилося з 0,47 до 1,00, що свідчить про позитивну динаміку, адже резерви повністю покривають обсяг недіючих кредитів.

Отже, банки в останні роки значно наростили резерви за кредитними операціями, що було викликано удосконаленням діючого законодавства щодо формування резервів та проведення стрес-тестування кредитного ризику. До того ж, в першому півріччі 2018-го НБУ зобов'язав банки надати плани роботи із проблемною заборгованістю, а метою перевірки банківського сектора на міцність НБУ впровадив щорічну оцінку банків шляхом стрес-

тестування, якому підлягають усі банки, чий активи в сукупності становлять не менш як 90% від загальних активів банківського сектора.

Проведені дослідження свідчать, що однією з причин погіршення якості кредитної діяльності була висока питома вага кредитів у іноземній валюті в кредитному портфелі банків України (рис.4)

Аналіз даних рис.4, дозволяє зробити висновок, що з 2005 р. по 2018 р. кредити в іноземній валюті займали дуже велику частку (32-55%), що свідчить про підвищену ризиковість кредитної діяльності банків України, через волатильність валютного курсу в нашій країні.

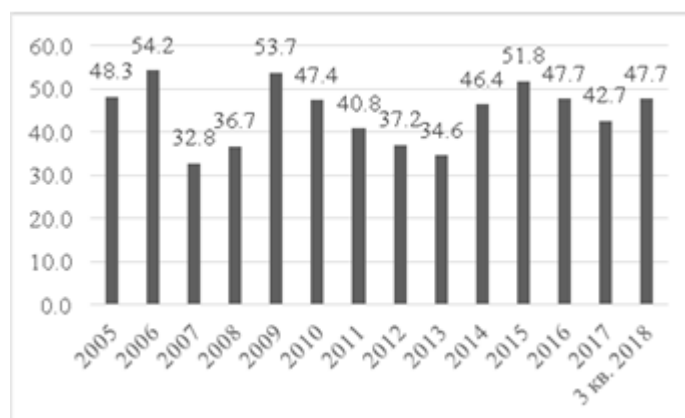

Рисунок 4 - Частка кредитів в іноземній валюті у кредитному портфелі банків України протягом 2005 – III кв. 2018 рр. [6]

Важливим напрямком діагностики кредитної діяльності є визначення її прибутковості. Науковці стверджують, що основними показниками дохідності є відношення чистого процентного прибутку до кредитного портфелю. Зокрема, професор М.І.Крупка наводить основні показники дохідності – відношення процентних доходів до процентних витрат та

показник чистої маржі [8]. Проаналізуємо відношення чистого процентного прибутку до кредитного портфелю банків України (рис.5).

В 2005-2015 році відношення чистого процентного прибутку до кредитного портфелю залишалося приблизно на стабільному рівні. Однак, починаючи з III кварталу 2015 року обсяг чистого

процентного прибутку різко збільшився, і внаслідок цього зросла його частка з 6% до 8% протягом 2015 – 2016 рр.

В 2005-2015 році відношення чистого процентного прибутку до кредитного портфелю залишалося приблизно на стабільному рівні. Однак, починаючи з III кварталу 2015 року обсяг чистого процентного прибутку різко збільшився, і внаслідок цього зросла його частка з 6% до 8% протягом 2015 –

2016 рр.

В 2005-2015 році відношення чистого процентного прибутку до кредитного портфелю залишалося приблизно на стабільному рівні. Однак, починаючи з III кварталу 2015 року обсяг чистого процентного прибутку різко збільшився, і внаслідок цього зросла його частка з 6% до 8% протягом 2015 – 2016 рр.

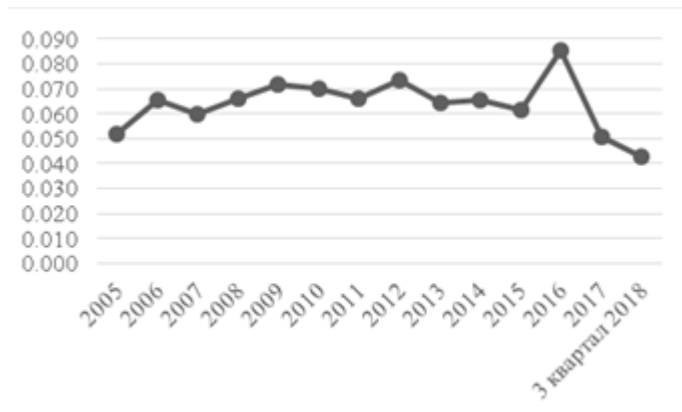

Рисунок 5 - Частка чистого процентного прибутку в кредитному портфелі банків України протягом 2005 – III кв. 2018 рр.[6]

З метою підвищення ефективності кредитної діяльності банків України доречно прийняти такі заходи:

По-перше, у процесі роботи з проблемними боргами банки, як правило, домовляються про реструктуризацію з позичальниками, списують їх або продають з дисконтом (тобто нижче їхньої вартості). Унаслідок неефективності судової системи стягнення за проблемними кредитами самим банком може виявитися неможливим або потребуватиме багато часу. У зв'язку з цим, виникає потреба в ухваленні проекту закону України «Про діяльність з управління заборгованістю», розробленого НБУ за підтримки ЄБРР. [9] Прийняття зазначеного законопроекту, на додачу до існуючих можливостей, дасть змогу банкам продавати проблемні кредити спеціалізованим фінансовим установам — компаніям з управління заборгованістю, які в подальшому вирішуватимуть питання стосовно погашення заборгованості, взаємодіючи безпосередньо з боржниками.

По-друге, рекомендуємо удосконалити інструменти позасудового врегулювання, зменшити ухилення від кредитних зобов'язань при успадкуванні майна позичальника, унеможливити відчуження предмету іпотеки без згоди банку-кредитора. Вирішення цієї задачі можливо шляхом ухвалення законопроекту № 6027-д «Про відновлення кредитування».

По-третє, вважаємо доцільним здійснити також комплекс наступних заходів: підвищити рівень виконання контрактів та судових рішень, удосконалити процедури продажу майна боржника на аукціоні, урегулювати механізм відновлення платоспроможності фізичних осіб, що опинилися в скрутному фінансовому становищі й потребують

допомоги від держави. В цьому контексті важливим є прийняття законопроекту «Про банкрутство» № 8060. Такі заходи позитивно вплинуть на кредитну діяльність України.

Висновки. Зважаючи на вищезначене, можна зробити наступні висновки. Діагностика балансу, проведена в системі обліково-аналітичного забезпечення, має задовольняти конкретні потреби управління в залежності від характеру і рівня прийнятих управлінських рішень. Оскільки інформація формується з форми фінансової звітності № 1 «Баланс», то для можливості її використання в інформаційній системі вона відповідає вимогам і принципам, серед яких: об'єктивність; своєчасність; аналітичність; єдність інформації; релевантність.

Таким чином, обліково-аналітичне забезпечення діагностики балансу можна визначити як сукупність обробленої облікової та необлікової інформації, призначеної для діагностики балансу підприємства, його діяльності та показників фінансового стану. Склад, структура та зміст обліково-аналітичного забезпечення в мінливих умовах зовнішнього середовища потребують його постійної адаптації до потреб управління, що зумовлює напрям подальших досліджень.

Врахування галузевої специфіки, внутрішніх та зовнішніх факторів при формуванні обліково-аналітичного забезпечення діагностики балансу дозволить сформувати систему показників, яка найбільш повно буде задовольняти вимоги користувачів та стане запорукою прийняття ефективних управлінських рішень.

Список використаних джерел

- 1 Малахова О.Л. Кредитна діяльність банків як базова

- передумова забезпечення фінансової стійкості банківської системи України / О.Л. Малахова, С.В. Тетюк. // Економічний аналіз. – 2014. – С. 275–284.
2. Пурлиев Б.К. Методика оценки эффективности кредитного портфеля коммерческого б / Б.К. Пурлиев. // БІЗНЕСІНФОРМ. – 2012. – С. 132–134.
 3. Пояркова Е. И. Эффективность деятельности банковского сектора Калининградской области / Е.И. Пояркова, Н.К. Десятова. // Деньги и кредит. – 2005. – №7. – С. 12–15.
 4. Няньчук Н.Ю. Вплив кредитної активності банківських установ України на їх фінансову стійкість / Н.Ю. Няньчук // Управління у сфері фінансів, страхування та кредиту: тези доповіді всеукраїнської науково-практичної конференції (8-10 листоп. 2007). – Львов: Національного університету "Львівська політехніка", 2009. – С. 126-128
 5. Росола У.В. Кредитна політика та аналіз сучасного стану кредитного ринку України / У.В. Росола. // Науковий вісник Мукачівського державного університету. – 2018. – №1. – С. 181–188.
 6. Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.bank.gov.ua/.
 7. Laeven L. & Valencia F. Resolution of banking crises: the good, the bad, and the ugly. International Monetary Fund. Issue Working Paper 10/146, 2010.
 8. Крупка М.І. Оцінка обсягів та якості кредитного портфеля банків України [Електронний ресурс] / М.І. Крупка, О.Б. Баран // Ефективна економіка – Режим доступу до ресурсу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2015/13.pdf
 9. Звіт про фінансову стабільність НБУ – грудень 2017р. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=60764561>
 1. Malakhova O.L. Credit activity of banks as a prerequisite for ensuring financial stability of the banking system of Ukraine / O. L. Malakhov, S.V.Tetyuk. // Economic analysis. - 2014 - pp. 275-284.
 2. Purlyev B.K. Method of estimation of the efficiency of the commercial loan portfolio B.K. Purliyev. // BUSINESSINFORM. - 2012. - P. 132-134.
 3. Poyarkova E.I. Efficiency of the Banking Sector of the Kaliningrad Region / E.I. Poyarkova, N.K. Desiatova. // Money and credit. - 2005. - №7. - P. 12-15.
 4. Nyanchuk N.U. Influence of lending activity of Ukrainian banking institutions on their financial stability / N. Yu. Nyanchuk // Management in the field of finance, insurance and credit: abstracts of the report of the All-Ukrainian scientific and practical conference (November 8-10, 2007). - Lviv: National University "Lviv Polytechnic", 2009. - P. 126-128
 5. Rosola V.V. Credit Policy and Analysis of the Current State of the Credit Market of Ukraine / U.V. Rosola. // Scientific Bulletin of the Mukachevo State University. - 2018 - №1. - P. 181-188.
 6. Official site of the NBU [Electronic resource] - Access mode: <https://bank.gov.ua/>
 7. Laeven L. & Valencia F. Resolution of banking crises: the good, the bad, and the ugly. International Monetary Fund. Issue Working Paper 10/146, 2010.
 8. Krupka M.I. Estimation of the volumes and quality of the loan portfolio of Ukrainian banks [Electronic resource] / M. I. Krupka, O.B. Baran // Effective economy - Mode of access to the resource: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2015/13.pdf
 9. Report on Financial Stability of the NBU - December 2017. - [Electronic resource] - Access mode: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=60764561>

Надійшло (received) 26.12.2018

References

Бібліографічні описи / Библиографические описания / Bibliographic descriptions

Діагностика кредитної діяльності банків України / А.В. Дрюк // Електронна збірка наукових праць «Е-КОНОМІКА». – Х.: НТУ «ХПІ». – 2018. – №1(2). – С.

Диагностика кредитной деятельности банков Украины / А.В. Дрюк // Электронный сборник научных работ «Е-КОНОМІКА». – Х.: НТУ «ХПІ». – 2018. – №1(2). – С.

Diagnostics of Credit Activity of Banks of Ukraine / A.B. Druck // Electronic collection of scientific papers «e-conomics». – Kharkiv.: NTU «khPI». – 2017. – №1(2). – P.

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Дрюк Анна Володимирівна – магістрант факультету фінансів та банківської справи Київського національного торговельно-економічного університету, (095) 890-68-40, e-mail: anna.driuk@ukr.net

Дрюк Анна Владимировна - магистрант факультета финансов и банковского дела Киевского национального торгово-экономического университета, (095) 890-68-40, e-mail: anna.driuk@ukr.net

Anna Dryuk - master of the faculty of finance and banking of the kiev national university of trade and economics, (095) 890-68-40, e-mail: anna.driuk@ukr.net

Посилання на статтю / Ссылка на статью / Reference a Journal Article:

ДІАГНОСТИКА КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ [Електронний ресурс] / А.В. Дрюк // «Е-КОНОМІКА». Електронна збірка наукових праць. – 2018. – № 1 (2). – С. 14-18. – Режим доступу до журн.: <http://e-conomics.hpi.kh.ua/index.php/e-conomics/article/view/54/45>